

Alte Drucke

**Van vier ver=||scheydene staten ende qua=||litaten der
Menschen.|| To weten/ der Opwassen=||der in die
Christelicke Wedergheboert/ der || ...**

Emden, 1583

VD16 ZV 27217

Van die Opgewassene wedergeborene/ inden bleysch geleden/ gestreden/
ende ouermonnen hebbende Christen. Den tweedem staet.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permission, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150152

Van die Opgewassene wederge-
borene/inden vleysch geleden/gestreden/
ende ouerwonnen hebbende Christen.

Den tweeden staet.

S Et werden dese oock genoempt getrouwe/
wijse ende voerlichtige knechten en huy-
shouders/Matt.24. Luc.12. Item Meesters offte
Leraers/volcomene offte opgewassene mās int
geloue/Waders/stercke helden offte Jögelingen
die den dupuel auerwonnen hebben/item Chri-
sten of gesalfden/die men niet en behoeft te leer-
ren/om dat si des geests salwinge hebbēde/selsa
alles weten/selsa alles wat sy te voren in die h.
Schrift geloesten/van angelicht tot angelicht/
offte tegenwoordich gesien en veruaren hebben
Heb.5.1. Cor.2. Eph.4.1. Joā.2. en.5. Act.11.1. Cori.
13.1. Joā.3. Wā dese listmē allenthaluē/datse haer
vleys niet sine lusten en begertē gecrupst en ge-
doot hebbē/en niet Christus in een nye leuen ver-
rezen sijn. Gal.5. Ro.6. Col.2. en der godlicker na-
turen deelachtich sijn.2. Pet.1. Item datse in een
onstraffelic leuen en in der liefde volcomen/ge-
lyck God sijn in dese Werelt. Matt.5.1. Joā.4.
ende datse die Werelt ende al wat in die Werelt
is/en den dupuel ouerwonnen hebben/ende wt
Godt geboren sijnde/niet en sondigen/noch ooc
des inwonende saets haluen/sondigen comen/
noch vanden dupuel aengeroot werden. Joā.
2.3. en 5. Ja datse in die erkenenis/gelooue hope
ninge en liefde so wijt opgewassen/en volkomē
ben/datse niet wederōme wtualen/van die lief-
de Christi ghescheyden/noch in dwalingen ver-
uoert mogen werden. Heb.10. Rom.8. Matt.24
Joā.10.

S iij

Ende

Van die opghewassene

En oft men vā dese Opgewassene weſgeborene
 Chriſten oock Exempelen begheerden wt der
 ſchrift ſoo leeft men van den Apoſtolen na den
 Pingſterdach/ en ooc van den volkomenē ſterc
 geloouigen Chriſten/ daer Paulus en Joānes af
 getungen/ 1. Cor. 2. 1. Joā. 2. Die men niet en liſt
 dat ergens wetich offte onwetich hebbe gefelet
 dat heplige en die Euangeliche peerlen den hōde
 voorgeworpen/ ydele onnutte woordē geſproke
 priues ſonder gelooue gedaen/ gehuycheit/ we
 tens en willens goet te doen onſlaten/ in vielen
 dagelick door onwetentheit gefelet/ en ſich daer
 om alſijt tot verdemoedigingē voor Godt/ voor
 onnutte knechten ende Schuldēnaers bekant/
 ende omme vergiffenis alſulcker dagelickrer fe
 len en ſchulden gebeden hebben/ als 4. G. met
 een gantsen toefamen geſeſen hoepen ſproecken
 26. 9 vermeint toe bewiſen: dan men leeft wel ter
 270. contrarien als daer ſy ſich voor Godt betuygen
 271/ en in Chriſto beroemen van een oprechte conci
 272. entie/ en van onſtraeffelick ghewandelt/ en ſich
 etc. der Gheimeinten Chriſtum tot een exempel der
 onſchult voorgeltelt toe hebben: Itē dat ſy niet
 en doruen ſprecken/ ſo Chriſtus niet in haer en
 ſpraecke/ ende in ſumma dat ſy des inwonende
 woorts haluen niet ſelen noch ſondigen connen
 als voorſchreuen. Daerom loeghenſtraeft hy
 die Apoſtolen/ en doet dieſelue oft balder Chriſtū
 in haer/ groote oneer daerom/ dat hy ſy van al
 ſulcke zyne voorſchreuen erdachte onwetende
 dalickſche ſelen ende ſchulden gaet beſchuldige
 en om haer ſulcx toe ouerwijſe haer eygē ſchri
 tē (die ſy eensdeels tot vermaninge en leeringe
 der

der swackgeloouigen/ en eendeels tegen die boe
se leeraers ende Antichriste/ ende tegen die On
christen voorgebracht hebben/ tegen haer selfs
goet voortbrengen/ vermenende also (allelees
gelijck die gene die hy voor Antichriste beschijft
doen) zijne ende der zijner dageliker felen met
ten Apostolen to verschoonen/ oft die oock noch
na den jingsterdach/ door onweteneit dagelic
gefelet hadden/ en daeromme niet beter / noch
meer wt Godt gebaren waren geweest/ dan hy
of die zijne ben. Waer hierin wijckt hy van zijne
vorighe leere vander volcomenheyt / wederge
boert en nye leuen der Christen/ gants af/ diesel
ue hiermet eenemael verdupsterede. Hadde hi
alleen een goet oordel en erkenenis van die h.
Schrift/ laet staen van alsulcke Erkenntnis Chri
sti/ daer hy sich sonderlinge op beroept ende aff
beroempt/ hy solde pimmers wat beter ende be
leefder gevoelen hebben gehad van die h. Apo
stolen/ en vander onder volcomene wedergebo
ren Christen der eerster Apostolischer Gemeen
ten/ en solde alsda ongetwivelt terstot hebben/
gemerct/ als dat die vorige felen en sonde/ die hi
allenthaluen wter Apostolen Schrijften tot be
meringe zijner vermenpter onwetender felen/
verhaelt/ in op die Apostele selfs/ noch op haers
gelijcken geduyt noch getogen konen oft moge
werden/ gelijck hy hier so lichtuerdich ende on
bescheyden doet/ Treckende ende duyende die
Spioecken die de Apostolen (als voorsydt) een
deels onder haerder Persoonen/ van die swack
geloouige vleyschelicke Christen/ ende eendeels
vander Antichristen ende Onchristen gesproken
S u hebben/

Van die opghewassene
hebben/oy die Apostelen selfs / en voort op alle
wedergebooren Christen/en also in dese groote o-
geschicktheden (hy wil off hy en wil niet.) val-
lende/dat hy die Apostolen niet alleen voor den
Pingssterdach (als boue gemelt:) maer oock na
den Pingssterdach / enter tot onwettighe dwa-
se menschen/ofte tot vleyschelicke menschen en
Antichristen maect/als toe bewysen.

In dese absurda auers is A. S. nootwendich
geuallē (of wel zijne woordē niet so ongeschick-
en luyden.) om dat hy sich einmael onderstaen
heeft / een quade lere toe verdedinghen / gheen
onderscheypdt tusschen die swacke vleyschelicke
Christen/en die wedergebooren Christē maectē
noch toelatende. Doch of hy ten eersten wel ee-
nigh onderscheyp der Christen schijnt to maken
seggende: Dat die aencomelingen in Christo en-
ther doer omvetenheit/of datse niet genoegh in
Christo Jesu opwassen/sondigen. So nempt hy
doch baldt daerna desen onderscheit weder hen
wech/daer hy seyt: dat ooc alle Leeraers en aldt
ste der Christen alletijt hare seke en schuldt voor
271. God bekenneen/die sy noch dagelick doer omve-
272. tenheypdt begaen: daer hy vermoegh alle zijner
schriftuerlicker allegatien/ooc die Apostelen na
den Pingssterdach/ en alle volcomene wederge-
boorene Christen met meynt:maken also de Apo-
stelen so wel na als voor den Pingssterdach / tot
omvetende sondaers/ōnutte knechten en schul-
denaers/Ja niet alleen tot onweten/maer oock
Pa: tot wetende en willen sondaers/als die goet heb-
ghe: ben weten to doen/ ende dānoch effenwel sulck
271. willens hebben ontsaten. Welc hy mettē sprac

Jaco:

Jacobi wil bewerē. Wie goet weet to doen ende niet en doet / dat is sonde / Jac. 4. en strygt daerin niet alleenlic tegen die Schrift / die getuycht: datse niet en hebben gesondicht / ia niet hebben connen sondigen: maer ooc tegen hemselfen / want hy stelt onder anderen desen spoeck / om daermet to bewijfen / dat alle Christen / ooc die alre noch dagelick doer onwetenheit felen en sondigen: Wt onwetenheit auers dagelick sondigen en goets weten te doen en niet doen / is contrarie daerō bewijst hy hier voer eerst mit dese spoeck (die niet dan vanden swacke vleyschelicke Christen mach verstaen werden) gants niet / effen so weynich als oock met alle die andere allegeerte spoecken / so nu bewesen sal werden / wanneer zijn principael voorstel: als souden aller Christen felen en sonden die niet ter doot zijn / haeren oorspronck hebben wt onwetenheit / en niet wt den vleyschelicken ende sondelicken luste) voor eerst noch ee weinich metter Schrift welacht verclaert sal zijn.

Die Schrift getuycht openlic dat die begeerlichheit en lust den eersten oorspronck is van alle sonden / als daer S. Jacob seyt / dat een pder (swack gelouiger mensche / wil hy seggen: Wāt sonst alle menschen / als men aen Adam en Eva ooc voor den val siē mach Gen. 3. lust en begeert aen sich hebben / en na die qualiteit des gelustē en begeerten dincx / goet ofte quaet ghenoeemt werde.) vā zijn eygen begeerlicheit toe wētē so hy niet gestadich vā Gods Gecē gedreue zijnde de selue daermede inden thoem hout / noch den Dupuel met zijne schoone ende liefeliche voorbeeldin:

Van die opghewassene
beelddingen en becoringhe/stercken wederstant
doet inden geloue/als S. Petrus seyt) wort af-
gerogen en afgelockt/toe weten vant goede toe-
quade) en dat die begeerlicheyt daerna die son-
den (dat is/der Slangen soet) ontfangen hebbe
de haert/en die sonde volgent den doot. Jac. 1.

Daerom het alda epicht ee vleyschelicke/sodelic-
ke en verdamlicke begeerlicheyt oft lust genoet
wort. Oft auers dese ontfenckenis en baringe
der sonden neerstelic door onweteneheyt geschiet/
en dat niet by den Wederghebornen Christen/
die niet en sondigen/noch oock by den Antichri-
sten en onchristen/daervan dese sonde becorin-
ge en tegenstryt/alleen haer vleyschelicke ghe-
dancken volgende/door ydel onweteneheyt die
geene door moetwillicheyt sondighen: maer by
de swargelouige/daer Paulus en Johannes af-
spreken Rom. 7. en 14. Gal. 5 en 6. 1. Ioan. 2. en 5

So en hebben doch die sonden ofte felen/hoer-
elcyn die poek zyn/haeren oorspronc niet wt die
onweteneheyt/ noch heeft sich Adam met sulcke
vigenblaeder mogen bedecken/hoewel hi ande-
oor wt onweteneheyt gesept hadde/maer wt die
vleyschelicke en sondelicke luste / als nu wt het
voorgeschieuen ghetuychnis S. Jacobi/en met
dat exempel van Adam en Eva claerlick bewes-
sen. Welck oock die rede seifs erfordert (wanner
hieruan gelyck geen schrift waer/alt is.) Wat
anders so die Christe sonder begeerlicheyt / lust
en verkiefsinge alleen door onweteneheyt / daghe-
liger felden en sondighden/als M. S. vermenyt/
So moest volgen/dat die Christen als die diua-
len/gheen begeerlicheyt noch verkiefsinge vat
goet

goet noch quaet hebbende/ dan alleen door onwetentheyt en dwaelt heyt sondighende/ niet wisten wat hy spracken oft deden/ en daerom onschuldig waren. Hier sulcke ongeschickte dwaelt heyt/ en dwaelse ongeschicktheyt volcht wt dese 2.

W. Nieuwe Theologie/ die hy wel met veel aengetogene schriftueren (behaluen dat hyse voor een Godlike openbaringhe/ ende die salichmakende erkenntnis Christi beroemelick wtgeeft) vermeynt toe bewijzen/ dan brengt daer niet en by/ die van die onwetende dalische selē en schulden/ ees meldinge doet/ also dat hy hier niet het geringste nadencken soude moghen maeken: **Inde Wet Moles numeri int 15.** en by den Prophet Dauid inden 25 psalm leest men wel van onwetende sonden/ dan daervan verhaelt 2. **W.** niet/ en doet oock gants oueral niet tot zynner intentien. Want aengaende die onwetende sonde daer Moles af spreekt/ die zyn gesproken alle door een respēd en oppositie van moettwillige sonden/ ende werden daer door verstaen/ die onwetende sonden ofte vergriypingen der swackgelouiger vleyschelijker Christen/ en die moettwillige sonden der Antichristen. Aengaende auers die ouertredinghen en die onwetende verborghen sonden daer Dauid af spreekt/ dat zyn die sonden (so hy selfs seyt.) die hy in zynner ioncheyt ende onwetentheydt/ noch onbekiert en ongetuchtricht zynde/ wt zyne vleyschelicke lusten hadde begaen. Doch of Dauid dit noch al vā zynne onwetende sonden/ soo hy nae zynner bekeringe en tuchtinge begaen/ gesproken hadde/ so en volchde nochtans daerwt niet/ dat die selue son-

Pa.
ge. 3.
en. 4.

ne son-

Van die opgewassene
ne sonder vleyschelicke lusten/alleen door onwe-
tenheyt van hem geschiet waren als nu is bewe-
sen maer om dat hy noch vleyschelic was. Wāc
of God wel een sonderlinge lust tot hem heeft ge-
hadt/ende hem met veel heerlicke gauen begna-
det/also dat hy opentlick een voorbeeld heeft ge-
draghen op Christum/en zyn Rijk/of op alle we-
dergebooren Christē / en daervan opt heerlijcste
geprophetiert/ende oock die beloften is gehad
dat Christus na den vleys wt zynen sade en ghe-
nacht soude ghebooren werden/ Soo is hy doch
noch int gelooue swack/inder liefden en gerech-
ticheyt onvolcomen / en oock vleyschelic ghe-
weest/als dan alle zyne handelingen genoegsa-
me wylsen/daerom hy ooc in geen hogere gerech-
ticheyt/noch wedergeboort gheslaen heeft/dan
die Apostolen Christi voor de Pingsterdach / en
voort alle andere swackghelouige vleyschelicke
Christen doen / daerom Godt by den Propheet
seyt/dat die swackste in die tijt sal wesen gelijck
David (dat is/int Rijke Christi sullē die swac-
gelouige Christen/so heplich en gerecht wesen/
als David voor zynen verfoenen is gheweest:)
maer die van den geslachte Davids/sullen God
en des Heeren Engel gelijck zyn: dat is die vol-
comene Wedergeboorene Christē/die met Chri-
sto gheleden / gestreden en ouerwonnen hebben
die Christus (zinde van den geslachte Davids)
zine Broeders noet/der welcker ooc David int
bestrijden en overwinne zynen vyanden/en zyn
Soon Salomon int besitten eens vreedsamē
Rijcks/hepde zyn voorbeelden gheweest / sullen
Godt en Christo gelijck zyn/tot weten/ in volco-
mener

mener liefden en gherechticheyt/daerin hy van
der hant haren vianden/door Christum de rech-
ten David verlost zijnde/God onbeureest en in
een vreedsame geruste concientie sullen dienen/
alle die dagē haers leuens. Zach. 12. Mat. 5. Ro. 8
1. Joan. 4. Luc. 1. 2. Reg. 7. 3. Reg. 5.

Het weer nu hiermet **N. S.** principael voort-
stel van die/onwetende dagelickche sonden/en
derseluer hercoemst/wel genoegsaem weblacht
also dat onodich waer op al zijn vermeint accen-
soir bewijs/eenige wydere wederlegginge/dan
noch om zynen ongront en graue selen en dwa-
lingen noch een wepnich biepder toe verclaren/
wilmen die voorneemste spoecken ende plaet-
sen der Schrift/die hy tot beweringhe zijner er-
dachter onwetender dagelixer sonden allegiren
de/abusiert/hierby cortelick beantwoordē.

Ende eerstelick den spoeck Joannis: Do wy
segghen dat wy gemeynschap met God hebbe/
etc. 1. Joan. 1. Daerom seymen/dat dese spoe-
gheen meldinge doet van eenige onwetende so-
den/effen so wepnich als die twee volgende hier
hy van **N. S.** allegierte spoecken Joannis/Do
wy seggen/wy en hebben geen sonde/so veruo-
ren etc. Item/so wy seggen/dat wy niet geson-
dicht hebben etc. Daerom bewijst hy hiermet
niet/sonderlinge metten eersten spoeck/die zij-
ner meyninge gants contrarie is.

In die ander twee spoecken auers spoecke
Joannes onder zijner persoonen/niet van der
ghelouigher wederghelouigher Christen onwe-
tende sonde/maers encher van die sonden der
kinde.

Da-
ge.
273.
274.

Van die opghewassene
kinderen int gheloue/daer van bouen ghemelt/
of der onchristen/die altyt sonde hebbe/en eerst
moeten gelouich werden/ende haer sonden be-
kennen/sullen sy haer vergeuen werden.

Daerna den spoeck Joannis/van die sonde
die niet ter doot is. Joen. 5. so M. S. verhaelt/
willende daermet bewysen/als soude alle Chri-
sten die wt God geboeren sijn/daghelycks doot
onwetenheyt felen en sondighen/en soudē die
selue sonden niet ter doot sijn/ is conrecht van
hem allegiert en expolier/ende stryft tegeti die
gancse leeringe Johannis/Wat die seit expresse-
lick/dat alle die wt God geboeren is/niet en son-
dicht/noch sondigen kan. Joen. 3. Hierom de-
sen spoeck van niet ter doot toe sondigen / met
die twee voorghemelde/en ooc met desen spoeck
Joannis kinderkens/so pemiants sondicht / so
hebben wy een voorspraec etc. i. Joen. 2. mogē
niet vandie Wedergheboeren / maer moeten vā
kinderen en swacken int gelooue/die noch on-
derwysen (als bouen gemelt.) wetens ofte on-
wetens wt haer vleyschelicke lusten sondighen
dan niet ter doot/verstaen werden. Daerenbo-
uen die spoecken Pauli Rom. 14. en Gal. 6. van
M. S. voortbrocht/legt Paulus selfs op de swac-
gelouige Christen/en der seluer vergrypinge en
sonden wt/en van geen dagelicksche onweten-
de felen/otte sonden der volcomener wederghē-
boeren Christen/die hy vermaent/dat sy als die
stercken/metten den swacken Broederen sullē
gedult dragen: ghelyck ooc Christus ghebiede/
Marth. 18. Daer hy tot Perrum seyt/dat hy sijn
nen Brueder (toe weten synen swackgelouigen
vleysche

Pa-
ge.
284.

Pa-
ge.
271.

vleyschelicken broeder) hoe dickwils die oock te-
gen hem sondicht/sal verdragen en zyne sonden
vergeue: Verhalue bewijst A. S. met dese spoe-
ken Pauli op die wedergeborene Christen/ als of
die noch in veien doer onwetenheydt faelde en
de sondichden/ghetoghen/gants aueral niet.

Item die spoecken Mat. 6. ende. 1. Ioan. 5. van
sich voor schuldenaers to bekenne/ Ende omme
vergeuenis der schulden en sonden/die niet ter-
doot zyn to bidden/so A. S. verhaelt en antrect/
tot beweringe ziner vermepnter onwetender
felen en schulden/en dat niet alleen in die aenco-
melingen/die hy oock voer waerachtich weder-
geborene Christen holt/maer ooc in die leraers
en aldste der Christen (als die Apostelen na den
Pingssterdach waren) die hy alleen in die erken-
tenis Christi/en inder liefden wat volcomener
acht/dan die aencomelingen/maer niet der we-
dergeboerten haluen/als oft die een niet so wel
wt Godt geboren/ ende va die sondelicke lusten
geuyt/en verloest waer/als die ander. Daerop aller
roetelick to antwoorden/lecht men/dat dieselue
spoecken nootwendich vandie swacke vleysche-
licke Christen/ ende vanden Apostelen voor den
Pingssterdach/ doese noch onderwylen sondich-
den/en daerome van noeden hadden hare schul-
den to bekennen/ende Godt omme vergeuinge
derseluer to bidden/gelyck haer Christus leert/
en gants niet van die wedergeborene Christen/
noch van die Apostolen nae den Pingssterdach/
(doen se niet meer gefeelt noch gesondicht heb-
ben) moghen verstaen werden. Doch of sich die
Apostelen alschoon daer na noch voor schulde-

pa
ge.
272.
ende
284.

pa
ge.
295.
ende
hal-
uen.

Van die opghewallene .

naers bekandt/ en om vergiffenis des schulden
ghebeden hedden/ (des men doch van haer niet
en list:) Als konde danner sulcke bekentenisse
ende gebet/ niet anders dan als het gebet/ ende
die bekentenis Danielis verstaen/ noch geduyt
werden/ Dan. 9. Daer men moet bekennen/ dat
die Propheet Daniel onder zijner personen God
bidt/ omme vergevinge der sonden ende misdade-
den/ niet van hem seluen/ maer vant ghemeyn
volck bedreuen. Want allulcke sonden/ als God
loos gehandelt/ ende der Propheten worden on-
gehoorsaem ende rebel geweest to hebben/ kon-
nen van Daniel/ die men list/ dat van Kints op
Godtweesdnt is geweest/ ende in allen dingen
wijsselick heeft ghehandelt/ gheenins verstaen
werden. Daeromme bewijst M. S. hier met dese
en dergelycke spoecken in den geringsten niet.

Ma-
ge.
272.

Item den spoeck Luc. 17. van sich voer onnutte
Knechten to bekennen. Daerop sechtmen/ oft
sich die Apostolen ende aldsten der Christen al-
schoon altydt voer onnutte Knechten bekandt
hedden/ (wie men doch oock niet en list:) So en
waer doch sulcx van haer niet wt die meyninge
geschiedt/ omme dat se noch dagelijcx door onwe-
tenheyt in vele ydele woorden to sprecken/ int
goet to doen/ in huychelen ec. gefelet ende ghe-
sondicht/ ende sich deshaluen voer Godt verbe-
moedigende/ altydt voer onnutte Knechten be-
kandt hedden/ als M. S. niet min onbeschepden
als lichtueerdich vorgift: maer omme dat se/ ge-
lyck die woorden Christi selfs medebrengen/ wā-
neer sy alles ghedaen hedden/ wes haer beualen
waer/

maer/dannoch niet meer ghedaen hebben/ dan
sy to doen schuldich waeren. Maer alles datter
beuolen wordt/ ende dat men to doen schuldich
is/ghedaen hebben/ ende daghelix doer onwe-
tenheyt sondigen/zijn contrarie. Ergo proibere
dit oock wepnigher dan niet.

Ten seften/die plaetse cotten Galateren int. 2.
Capittel/daer men list/dat Petrus sich ome der
aenghekomener Joeden wille/van der Heyden
Maeltijt heb ontagen/ ende verhaluen opent-
lick van Paulo zijn gestraeft worden/ &c. neemt
M. S. ooc tot een bewijsrede/ vermeynede daer-
met to infereren ende to beweren/ als dat oock ge.
die Apost. Petrus na de Pingsterdach noch doot 171.
onwetenheyt gehuychelt/gefeelt ende gesond-
get heb/geswogen dat andere niet dagelick doer
onwetenheyt in woorden ende wercken solden
feelen.

Maer hadde M. S. dese bestraefkinghe/ ende
plaetse een wepnich met andere Christen ver-
geleken/ende die oorsaece ende ommestende wa-
beter auerlacht/so worde hy sonder twiuel ter-
stont hebben vernome/ dat die Heylige Apostel
hier inden geringsten werens of onwetens niet
ghelondicht/noch reghen Godt/noch reghen zy-
nen Maecten misdaen heb ghehadt. Want ghe-
lyck het gheen Huychelp noch Sonde was/ dat
hy met den Heyden Maeltijt ate/also en wast
oock gheen Huychelp noch Sonde/ dat hy sich
omme der aenghekomener Joeden wil van den
Heydenen ontooch/ghemerckt dat hy in de-
se ontreckinghe gheen quaede meynininghe en

Van die Opghewassene

hadde/als of hy die heyden voer onreyn haldende ende verachtende/ van versleuer Maelt yde sich hadde ontoghen/ daer in hy oock lichtelick met zyne vonge bekentenis vanden heyden. Actor. 10. vermeit/ mach ontschuldicht werden: dā hadde hierin gelyck in alle zyn doen ende laten/ een Godvreesende oprecht gemoet/ vreesende/ (so Paulus selfs getuycht) die aengekomene Joden/ to weren/ datse sich auer zyn Eten metten onbesneden heyden/ solen argeren/ ende affallich werden. Want die Joden ben soo superstitieus/ datse met den heyden niet eten noch drincken/ en dese superstitie en and Jodilche ceremonien/ hielden die Apostolen/ ende oock Christus selue den Joden in de begin des geloofs toe goede/ daerin met haer/ als metten kinderen/ voer die vinger een tytsanck liende ende simulerende/ omme also oock anderen Joden totten gelouen to crecken/ als men het gancle Nye Testament doer sien mach. Maer als Paulus (die van zyn der Bekieringe eerst aen/ bauen alle die andere Apostolen/ die verbergenheit vā die beroepinghe der heyden/ ende die verwerpinghe der Joden met hare ceremonien geweten heeft) saghe/ dat sich al sulcken Godvreesende simuleren en veyn sen/ ten laetsten tegens die Euangelische waerheyt worde strecken/ omme dat die Joden halsstarrich op haere supersticien ende ceremonien drongen/ willende dieselue neffens die waerheit des Euangelij in een ghebruyck invoeren/ ende daermet als noodich ter Salicheyt/ die heyden beswaren/ oft mit dieselue/ als met die onreynen ende gemeynen/ noch eten noch drincken/ Soe is Paulus

Paulus die eerste die sich daer tegenset/met leeren/prediken ende schrijven/ Act. 21. Galat. 2. 3. 4. ende 5. bestraft derhaluen oock Petrum/ ende die hierin zijnen Meester Christum/ ende den voorsz. eersten gebuyck der Apostolen/ in te simuleren metten Joden/ voer die tijt wt liefde der Joden/ sonder verachtinche der Heyden/ noch volgen woude: niet dat Petrus daeraen doenter tijdt noch wetens oft onwetens a. gesondicht/ gehuychelt/ ende niet na die Waerheyt des Euangelij gewadelt hadde: Want anders hadde Paulus/ doen hy sich den Joden toegeualle reynichde/ ende Timotheum beliede/ ende alliuicke Jodische supersticie ende ceremonie. Judazerende onderhield/ oock selfs gesondicht/ gehuychelt/ ende niet na de waerheyt des Euangelij gewandelt/ ende waer selfs straefueerdich gheueest/ ende mocht derweghen eenen anderen niet bestraffen: Maer omme dat sulcken Godtoereelen de simuleren Petri metten Joden/ niet langer vorderlick was/ dan dat alles aen haer verloren waer.

Derhaluen wes nu alsoo metten Joden ende Heyden ghelichet is/ dat selue mach den Apostolen voer geene onwetende sonde/ noch huychelp gerekent werden (als A. B. vermerpt/ ende so lichtuerdich tot een beuulprede aentrect) ten ware da. hy wolde Christum selfs mede onder zijne onwetende sonden sluyten/ ende voer een huychelp toerekenen/ dat hi eerit zijne Apostolen verbiet/ als datse niet sullen gaen totten Heyden/ Matth. 10. ende ontkende zijne sendinche totten Heyden/ seggende: Als dat hy niet is gesonden

Van die Opghewassene
ghelonden/ dan totten verloren Schapen van
den hupse Israel/ Matth. 15. Welck hy doch na-
derhandt ghebiet/ ende bekendt. Matth. 28. Jo-
an. 10. daer hy seyt/ Dat men alle heyden sal lee-
ren/ ende dat hy noch andere Schapen heb/ ic.
Is auers dit verbieden ende ontkennen Christi/
geen onwetende sonde noch hupchelp/ (alst niet
en is / comen die ghelegghenheyt vanden tijt aen
merckt) noch mach het Christo ten ergsten ghe-
drupt werden/ dat hy alsoo wt liefde der Joden
met haer veynsende ende simulerende/ eerst ont-
kendt ende versaeckt/ welck hy nochtans inder
waerheyt was/ namelick een Salichmaker der
heyden/ So en mach petro in gelycken wt lief-
den der Joden na den gemeyne gebruyck / ende
die gelegenheyt vanden Tijt noch also veynsen-
de/ die voorl. ontreckinge van den heyden voer
gheene onwetende sonde noch geueynstheyt op
gemeten/ noch ten ergsten ghedrupt werden/ al-
st dat hem Paulus wt voorgeroeter oorsaken
hierin wederstaet / ende van gheueynstheyt be-
schuldicht ende straect.

Maer wil A. S. (als hy doet) dit bestraeffen
Pauli also sonder die voige. oorsaecken ende cir-
constantien aentomercken/ na die bloote moor-
den van onrecht/ ende niet na die waerheyt des
Euangelij gewandelt/ ende geueynst to hebben
verstaen/ so en heeft Petrus niet alleen als een
Christen/ wt onmetenheit gesondicht/ maer ooc
als een Antichrist (vermoegh A. S. Beschijwin-
ge) wt zijne vleyschelicke lusten een vleyschelic
werck begaen. Want geueynstheyt is sonde/ en-
de een werck des vleyschs/ daeromme het oock
dit

dieselue Petrus/in sinē eersten Brief met meer pa-
andere sonden ende vleyschelicke werken ver- ge.
halende/verbiedt. 1. Petri. 2. Mer der manieren 286.
sal dan oock een peder Antichrist met dit Crem-
pel Petri/zijne openclijcke begangene werken
des vleyschs/ mogen verschoonen/ ende datsel-
ue voor sich allegierē/ effen sowel als A. S. voor
sich. Ten were dan men wilde seggen/ dat die A.
Petrus sonder alle effectie/alleen wt onweten-
heyt gheuepnt ende ghesondicht heb/selvs niet
wetende/als een dwaes/wat hy dede/gelyck dā
dese ongeschicktheyt wt A. S. leere van die on-
wetende felen/oock volcht/ als hauen ghelept.

Ten seuenden/den Spröeck Jacobi: 1. S. Wilt
u niet ondernemen vele leeraers to zijn/weten-
de dat wy desto meer oordeel ofte straef ontfan-
ghen sullen. Want in velen felen wy altrosamen
Jacobi. 3. verhaelt A. S. tweemaal/ eens omme
daermet tobewijzen zijne vermeynte onweten-
de daghelick felen / die met woorden gheschien: pa
Daer na repeteert hy hem als tot een ghemeyn ge.
bewijs/ ende sluytrede van alle andere onwete- 271.
de felen/als oft niet alleen andere leeraers en- pa
de aldtte der Christen / Waer oock die Apostel ge.
Jacobus selfs / in woorden ende Wercken noch 287.
daghelick in velen doet onwetenheyt ghefeelt/
ende ghesondicht hadde.

Maer oft nu A. S. hier dese seplen wel wat
kleynder / ende soo groff niet en maect als die
andere/die hy voer Antichristen beschijft/doen
dieselue eenen anderē naem/ vader Christen on-
wetende

Van die opghewassene

pretende dagelische felen en schulden geuende
en alsulcke toefamen geuoechte vngenblader
tot een deckmantel omhanghende. Doo feelt en
dwaelt hy doch hierin/en misbruyct dese spoeck
met alle die ander voorgemelde spoecken/im-
mer so groffelick als die anderen doe/en is daer
in met haer so eens/als oft sy tesamen wt eenen
mont spraecken/daerom hy dan oock met haer
nootwendich in ditselue ongeschickthept valt/
als dat hy den Apostelen Jacobum en zyns ghe-
lycken: tot quade leeraers en Antichriste maect.

Want dese spoeck niet van Jacobo selfs noch
zyns ghelycken/ dan van die quade Antichristi-
sche leeraers verstaen moet werden. Welck on-
mogelick weer geweest/ dat A. S. niet gemercke
soude hebben/indien hy sulcke openbaringe en
erkentenisse Christi als hy hem beroemt gehad
had/ia hadde hy noch goede erkentenis van die
H. Schrift/ waerin men voor alle dinghen moet
weten/ (so ooc die Scholastici leeren.) als waer
dieselue nae die litter/ oft nae die woorden ende
sinne: eeniger opentlicker strydichept ofte onge-
schickthept haluen/ niet bestaen en mach (als
hier in dese spoeck Jacobi/ ghelyck oock in dat
bauenghemelde 7. Cappittel. totten Rom. nae
A. S. selfs expositie/ en int 9. Cap. Daniel. item
int 64. Esaie ende in ontalliche meer anderen.)
dat hy aldaer figuerlick/en na den bequaemste/
en der gelouen ghelyckmatichsten sinne/ moet
verstaen ende wigelacht werde: so soude hy lich-
telick gespoort hebben/ dat Sanct Jacob hier e-
uen so wernich/ als S. Paulus aen gemelte oort
van hemselfen spreekt/ dan dat hy oder ziner
persoo-

Ma.
ge.
204.
etc.

personen van die quade Leeraers spreekt/die
zels in velen felende/ ende daerome destomeer
gordel ende straff/ te weten des hellschen viers/
(als straff daer nae volcht) weick sulcker Huy-
chelaers/ ende in woorden om matighers loon is/
weerdich/ ende/ effenwel onderen leeren/ orde-
len ende bestraffen wollen.

Dat auers Jacobus dit alsoe onder zijner per-
soonen/ van die boose Huychelaers en Ancichri-
stische Leeraers (der welker oock by tijden der
Apostolen veel waren/ als Joanes ende Paulus
getuygen/ 1. Joan. 2. Philip. 3. 2. Tessa. 2. ende niet
van hem seluen noch van andere dergelijke lee-
raers/ ende wt Godt geborene Christen heeft ge-
sproken/ volcht wt desen onwederspreekelijken
klaren reden/ als eerstelick/ so S. Jacob dit van
sich gesproken heeft/ dat hy in velen seplden/ so
volcht dat hy niet wt Godt geboren is geweest/
Want na het getuychenis Joannis/ so en sondi-
gen ofte felen die wt Godt ghebooren niet. Is hy
auers wt Godt geboren geweest (als hy is) so en
heeft hy niet gefeelt/ noch ooc sulcx van sich ge-
sproken. Maer dat felen en sondigen een dinck
is/ getuycht dieselue Jacobus een wepnich tovo-
ren/ daer hi alsoe spreekt: Wie in een sepl (of wie
een Gebodt auercredt) is aen allen (Gheboden)
schuldich/ Jacobi. 2. Hier staet het selue Woordt
() (felen ofte aenlozen) en wort gedunt
op die grootste sonde ende ouercredinze des ge-
borts. Daeromme en persuadiere sich niemants/
als of die Apostel die felen der booser Leeraers/
(daer hy int. 3. Capit. af spreekt) heb willen ver-
cleppen/ vernichten ende extenueren/ als M. S.

Van die opgewaetene

hier ende allenthaluen/effen op dit woort selen
 bringende/vermeptlick doet. Ten anderen/
 so hy in velen seelden/so moest hy ooc selfs geen
 leeraer zyn/nademael hy anderen om dese selue
 oorsaek/toe weten om dat sy in velen seelden/
 verbiet leeraers toe zyn: Ende also strede hier de
 Apostel tegen hemselfuen/ende weer in dese zijns
 selfs woorden geuangen: als ooc in zijne vorige
 Wie in eenen seelt/is aen allen schuldich. Want
 zyn sy schuldich die oock maer in eenen selē/hoe
 veel toe meer is hy dan schuldich / die selfs be-
 kent/dat hy in velen seelt? Ten derden soo S.
 Jacob in velen seelden/ (toe weten / met woor-
 den/als stracy daerna volcht.) ende euentwel ve-
 ler anderer leeraer waer (als hy dede.) so moet
 hy ooc nae zyn epgen woorden destomeer oordel
 en straeft ontfangen/en liden/want hy seyt ooc
 onder zijner personen dese woordē: Wetēde dat
 wy desto swaerder oordel ende pijnē sullen ont-
 fanghen ende liden/daerom ooc Christus seyt/
 dat die menschen in den dach des oordels / oock
 van een yeder toe vergeefs gespraecken woot/
 sullen rekenschap gheuen. Sal hy auers gheen
 ordel/noch straeft/noch pijnē des hellschē vups
 liden/als hy niet en sal: Want die Christghelo-
 uighe connen niet int oordel / noch der hellen
 pijnē: dan comen nae haeren afscheit stracks hy
 Christo/daerom Paulus seyt/ich begeer ontbo-
 den toe wese/ende met Christo toe zyn/en Chri-
 stus seyde totten geloouigen Woordenaet/hy
 den suldy met my int paradys zyn etc. So moet
 onwederspreckelick volgen/dat S. Jacob dese
 woorden niet van hemselfuen/noch van zijns ge-
 lijcken

Ijcken / (als *N. S.* leert.) maer onder zijner per-
soonen van andere boose leeraerr / die haer ton-
tonge niet connen bedwingen / en in velen selen
en daerom des hellschen vups schuldich zijn/
gesproocken heeft. Sinen wilde dan van *S. Ja-
cob* seggen / als dat hy hier ooc in dese zijne woor-
den / wt onweteneit gefeelt / en selfs niet ghe-
weten heb / als een dwaes / wat hy ghesproecken
heb / en daerom onschuldich sy gheweest. Niet
doch wat al wt dit lichtueerdich allegiren / ende
wt dese nieuwe *N. S.* Theologie / die hy so frp en
beroemelick voor die salichmaeckende erkente-
nis Christi doer wtgheuen / volcht?

Ten laetsten / int concludieren / Wederroept *Pa-
N. S.* opentlick zijne gantse vorige leere vā der *ge.
Christen* volcomenheyt en wedergheboort / met *289.
dat hy hier leert / dat die ionge ankomelinge en
290.
kinder in Christo / der wedergheboort haluen /
etc.
volcomene wederghebooren Christen zijn / ende
dat die ionghe met die alste Christen beyde toe-
ghelyck volcomen ende onvolcomen zijn. Vol-
comen / der wedergheboort ofte der verloofin-
ghe van die vleyschelicke lusten haluen / onvol-
comen / om dat sy / soo langhe sy leuen. In die
erkenenis / gelooue / hape ende liefde opwassen
moeten : nemende daertoe tot bewysreden et-
like sproecken / als *Rom. 4. 1. Ioan. 3. Apoc. 22.*
etc. die (als bouen beweelen.) van die swacke
louighen alleen verstaen moeten werden / ende
oock etlike die van wedergheboorene Christen
te verstaen zijn / als onder anderen die plaet-
se *Philipp. 3.* Daer *Paulus* toe ghelyck van
zijne*

Van die opghewassene

zijne onvolcomenheyt en volcomenheyt spreekt
en dit alles vergaelt **A. S.** tot den eynde/ om zyne
voorschreuen verinsepate omwetende dagelic-
sche selen/daermet noch wyders toeuerdedingē
Maer daerop cortelick toe antwoorden seymē
angaede voor eerst dese plaetse Pauli/ dat **A. S.**
daermet oueral is en bewijst. Wāt spreekt Pau-
lus hier eerst van zijne onvolmaect heyt en im-
perfectie/so en meint hy doch daermet niet/dat
hy in die erkentenis Christi/geloue hape en lief-
de onvolmaect was/en deshaluen noch dage-
lycks door onweetenheit seelden / en in Christo
so lange hy leefden/opwassen van alsulcke owe-
tende selen repner/volmaecker/gherechter en
heyliger werdē moest/als **A. S.** vermeint:maer
Paulus wil met dese zijne onvolmaectheyt niet
anders (so hy hierby selfs seyt) dan dat hy noch
niet is ghecomen tot die vergienis der dooden
dat is/dat zyn inwendich/vleyschelic/sterffe-
lick en verderffelic lichaem met Christo noch
niet is geclarificiert/noch cotten ewigen leue
gecomen:dan anders was zyn inwendich/Sep-
telick en onsterfflich lichaem met Christo in een
nieuwe leuen verlesen/als hy selfs ghetuycht/
Rom.6. Ende wt God gebooren/en conde niet
sondighen noch selen i. Ioan 3. oock hadde hy
Godt wt gansen herten en wt allen crachte lief-
ende zynen neesten als sich selfs/ia oock zijne ge-
swoorene doorvianden die Joden/ welcker val-
hem so hertelicken leet/en haerluyder salicheyt
daertegen so lief was/dat hy derwegen vā God
begeert veruloecht toe zyn. Rom 9. En wat hy
niet alleen zynen medebroeders maer oock der
Joden/

Joden/ en anderer Christe vianden haluē: door
grooter liefden ghedaen en gheleden hebbe/ ge-
tuigen alle zyne schijntē ouer uoedich/ daerom
was hy in die erkenenis/ geiooue/ hope en lief-
de niet onvolmaecht (als A. S. vermeintlick
leert.) also dat hi al zyn leuenlang daerin moest
toenemen/ maer ghelyck zyn Hemelsche Vader
volmaecht/ als Christus ghebedt Matthei. 5.
Luc 6. Ende als hy stracks hierna van sich selfs
getuycht/ segghende: Zoo veel als onser volco-
men zyn etc.

Des veerner belangt die andere spioeckē der
Schrift/ alhier van A. S. verhaelt/ daerop seye
men cortelick ende beslyptelick/ dewyl hy noch
hier noch ergents tusschen die swackgelonighe
en onvolmaecte Christen die noch onderwyl
wetens ofte onwetens wt haer vleeschelicke luf-
ten sondighen of selen/ te weten/ om dat sy noch
niet volcomelick wt Godt ghebooren/ noch vol-
maect zyn/ dan dagelychs meer en meer in Chri-
sto opwassende/ volmaecter/ gherechtter/ ende
meer wt Godt gebooren werden tot die volco-
mene wedergeboert/ en den volcomenen alder-
dom Christi toe/ en tusschen die volcomene/ op-
gewassene/ en wt Godt gheboorene/ en daerom
sonder sonden en selen wescende Christen/ gheen
onderscheit en maect noch toelaten wil/ So be-
wyst hy hier van der Christen volmaecthepde
ofte onvolmaecthepde/ en selen gants niet/ dā tis
pdel ende vergeefs/ al wat hy daer af schryft/ en
wter hepligher Schrift tot getuychenis en be-
wys voortbrengt ia ghelyck hy alie die vooruer-
haelde spioecken en plaetsen der Schrift/ daer
hy

Van die opghewassene

hy zijne vermenpte altyt duypende dagelickche onwetende felen en sonden niet wil verbedigen swaerlick misbruyckt/als nu is bewesen:alsoo abuſiert hy oock hier dese voorgelchreue spoecken der Schrift/daermet hy dese zijne vermenpte altyt duerende onuolmacht heyt en opwallinge der Christen/en mits dien oock zijner onwetende felen wil bewereren. Ghelyck oftmen nu onder den Euangelio niet soude vermogen/tegene men onder die Wet vermoecht heeft nemelic sonde sele ende onstraeffelic leuen/ende Godt baueu al ende volcomelick liefhebben/ende zijnen naesten als sich selfs. Waerom staet daer dan/dat Zacharias ende Elisabeth Johannis des doopers ouderen/beyde voor Godt soo gerecht ofte volcomen zijn geweest/dat sy ooc in alle geboden ende insettingen des Heeren onstraeffelick/oftre sonder sele hebben gewandelt? Hebben auers die onder die wet soo volmaecht gheueest/datse oock sonder sele in alle ghebode des Heeren hebben connen wandelen/wat en soude dan nu die wt Godt geborene/onsondelicke/en onder die genade zijnde Christen niet doen? Off heeft Christus wat onmogelycks en wat ydels beualen/als hy seyt/ Weest volmaecht/en perfect als v Hemelsche Vader is? of sal men segge dat die Hemelsche Vader onuolmaecht is? Seyt niet Christus/den ghelouighen zijn alle dingen moegelijk? Daerom is dese N. G. leere van der Christen onuolmaechttheyt/als dat men in dit leuen gheen volcomen gheloue/hape noch liefde hebben can/en daerom niemants soo lange hy leeft/volcomen ende sonder dagelickche onwe-

onwetende felen zijn can / als een schijfteloofte
 ergerlike/ en alle goede opsetten behinderende
 leere/ gants verwerpelic/ Want hierdoor wort
 die mensche/ oft hy wel sonst een goet opset heeft
 en Christo geloofte/ veroorsaect/ dat hy sich we-
 niger beneernsticht/ om zijne sonden en felen te
 leren kennen/ ende dieselue eenmael gants afte-
 steruen/ en met Christo in een nieuwe onsonde-
 lick leuen toe verriglen : ooc dat hy Godt wepnig-
 niger vertrouwt/ wepniger verduldich en gelatē
 is/ zijnen naesten wepniger goets doet/ ende lief-
 den bewijst/ algt ghedenckende/ dat hy hier op-
 eerden in den gelooue/ hape ende liefde noch on-
 volcomen/ en der sonden en felen onderworpen
 is/ en bliuen moet so lange hy leeft.

Ende dit is die summa en thessot / van N. S.
 nieuwe geopenbaerte leeringe van der Christē
 wedergeboert / gerechticheyt en volcomenheyt
 die sich doorgaens met die leringe en argumen-
 ten der geener/ die hy voor Antichristē beschrijft
 vergelijct/ wtgenomē die bekende groue sonden
 en vleyschelicke wercken en tegenstrijt teghen
 dieseluer so hy in zijne Discipulen niet wil toela-
 ten/ diemwelcke die anderen eenichsins op hape-
 ninge der beteringe/ toelaten. Maer daerwt en
 mach men niet oordelen/ dat hy die rechte open-
 baringe en erkennis Christi heb ghehad/ ende
 daerdoor heb gheschreuen/ en die anderen niet.

Want om die wercken des vleysch toerken-
 nen/ is geē sonderlinge openbaringhe noodich
 die zijn doch openbaer/ daerom seyt Paulus tot
 ten Gallateren/ openbaer zijn die wercken des
 vleys etc. Ende oft sy die anderen der onvol-
 maechtheit toelchgruēde/ op voorgenoede robijtē

Van die opghewassene
toelaten/prysen syse daerom: verbiede sy se niet
oock: banne en excommuniceren niet ooc die som-
mige deshaluen: Gerocmen sy sich niet ooc van
Godlike openbaringen/en vā die erkenenis
Christi: beschryuen si niet oock alle anderē voor
Antichristen: schryuen sy van alle dese dinghen
niet oock groote heerlike boeken? Is A. S.
Goeck daerby vergheleken/ oock ander als een
A. b. Goeck (so het dan nae zijne opschrift vā ve-
len spottelick gendemt wort.) toe achten? Ende
ofwel die anderen groffelick sele en dwale/ seele
en dwaelst. A. S. oock niet: sal men sy daerom al-
le voor Antichriste beschryuen/ als sy doet? Ge-
lins niet/ so sy anders beter onderwelen zyn:
de/ berept zyn hare seelen en dwalingen af:
toestaen/ als nu voigents sal
bewelen werden.

Van die Antichristen: den drieden staet.

Antichristin zyn die Christum metten mont
bekenhen/maer metten herten en wercken
verloochenen: en niet tegenslaede alle haer doē
en laten/ leere en leuen/ Christi leere ende leuen
stracks toe weder en contrarie is/ effenwel goe-
de Christen willen zyn/ ende daeruoer ooc ghe-
sien en gehalden willen welen mit teghenslaen
de oock sy derhaluen etlickemael Christelick en
goetlick/ met Gods woort tot afstand en beterin-
ghe vermaent werde/ en dat van vrome onstra-
felicke Christen/ sich effenwel niet alleē niet wil-
len laten onderwylen/ noch beteren/ maer daer
enbouen